

Gemeentebreed

Kerk en crematie

P. Niemeijer

Het kan je zomaar gebeuren als kerkenraad, dat je te maken krijgt met een gemeentelid dat gecremeerd wil worden. Als je er tijdig van hoort, kun je erover spreken. Mee aan de hand van wat prof. Douma erover schreef in zijn RONDON DE DOOD (serie 'Ethische bezinning', nr. 10). Maar soms krijg je die tijd ook niet. Of blijkt er aan de keus voor crematie niets te veranderen. Wat dan?

Het lijkt me goed dat een kerkenraad zich voor die situaties tijdig bezint op een gedragslijn waaraan ambtsdragers en gemeente houvast hebben. Allereerst omdat de kerk in de wereld van vandaag te waken heeft over het getuigenis van haar christelijke toekomstverwachting. Vervolgens omdat het gaat om een zaak die bij de betrokkene(n) erg gevoelig ligt. En tenslotte omdat het onherroepelijk zorgt voor discussies met familieleden en omgeving in de emotionele periode tussen sterven en begrafenis. Alle reden dus om 'in alle rust' tot een gedragslijn te besluiten.

In dit artikel wil ik een paar opmerkingen maken over dit onderwerp. Daarbij gaat het me om de opstelling van de kerk bij een onverhoopte crematie van een gemeentelid. Niet dus om het onderwerp crematie op zich of de vraag in hoeverre particulieren naar een crematie van een familielid, buurtgenoot, collega of vriend kunnen toegaan. En het gaat hier ook niet over het voorgaan van een predikant bij een crematie van een ongelovige (vgl. hierover J. Douma, A.W., p. 160-163).

Uitgangspunten

Een paar uitgangspunten:

1. Voor een ethische beoordeling van het cremeren verwijs ik naar de al eerder genoemde studie van J. Douma, RONDON DE DOOD, p. 139-168. Kort samengevat: begraven is de manier van lijkbezorging die aansluit bij het onderwijs van de heilige Schrift: Gods kinderen lieten zich begraven (vgl. Gen. 23:3v; 25:9; 49:29v; Mar. 6:29; Luc. 7:14; Joh. 11:43v); Gods eigen Zoon werd begraven en baande voor ons de weg door de ontbinding van het graf naar de opstanding van het vlees (Joh. 19:38-42; 1 Kor. 15:4; HC zd. 16); ons begraven is een zaaien in de dodenakker en een daad die getuigt van christelijke verwachting (1 Kor. 15:35-58). Het cremeren is - en dat spreekt nog sterker als het gevolgd wordt door het verstrooien van de as - een daad die als zodanig geen uiting geeft aan onze christelijke verwachting (vgl. 1 Petr. 3:15). Dat wij als mensen tot stof 'wekeren', geeft ons nog niet het recht onszelf tot stof te 'maken'.

2. De wil om gecremeerd te worden kan voortkomen uit verzet tegen wat de Schrift leert over de toekomst van Gods kinderen. Als dat verzet zijn 'afronding' vindt in een crematie, dient een kerkenraad zich m.i. van medewerking aan de crematie te onthouden. Maar cremeren hoeft niet altijd voort te komen uit bewust verzet tegen het Woord van God en de christelijke toekomstverwachting. Het kan ook zijn oorzaak vinden in uitzonderlijke omstandigheden of in zwakheid van oordeel. In die situaties past het ons niet een oordeel uit te spreken over het christen-zijn van iemand die zich laat cremeren. We beweren ook niet dat God geen gecremeerden zou willen of kunnen opwekken. De Here heeft de wereld uit niets geschapen en zal ook de zee zijn doden doen prijsgeven. Dan is Hij ook in staat uit stof een lichaam op te

wekken. Al is het verbrand: op de brandstapel, in een brand, een aanslag of... een al dan niet zelf gekozen crematie.

3. Een crematie is net als een begrafenis een gebeuren onder auspiciën van de familie. De activiteit van ambtsdragers heeft geen andere grond dan de pastorale en broederlijke verbondenheid met het gestorven kerklid en de daaruit voortvloeiende medeverantwoordelijkheid voor het klinken van het christelijk getuigenis bij de laatste zorg voor het lichaam. De taak en verantwoordelijkheid van de kerk en van haar ambtsdragers bij de lijkbezorging is derhalve een beperkte. De kerk is niet verplicht haar medewerking te verlenen.

Concrete gedragslijn

1. Indien de familie van de overledene zou kiezen voor cremeren tegen de wil van de overledene in, dan zal noch aan de samenkomst noch aan de crematie ambtelijke medewerking worden verleend. Aan dergelijk 'onfatsoen' doet de kerk niet mee! In die onverhoopte situaties zal de christelijke gedachtenis vorm krijgen via bijvoorbeeld gebed in de zondagse eredienst en een 'in memoriam' in het kerkblad.

2. Indien de crematie van een van de leden van de gemeente wel plaatsvindt op eigen verzoek/wil, dan beperkt de activiteit en aanwezigheid van de ambtsdragers zich tot de samenkomst. Maar dat gebeurt alleen als

- a. de crematie niet plaatsvindt uit ongeloof aan de christelijke verwachting van de opstanding;
- b. het Evangelie van de christelijke toekomstverwachting voor Gods gestorven kinderen onbeperkt gebracht kan worden;
- c. in de samenkomst door geen der familieleden afbreuk wordt gedaan aan de christelijke zede van het begraven;
- d. de samenkomst niet in het crematorium wordt gehouden.

Indien de familie aan deze voorwaarden niet wil voldoen, is zij het zelf die de medewerking van de kerk onmogelijk maakt.

3. De eigenlijke crematie is een familieaangelegenheid. Ambtsdragers gaan niet uit hoofde van hun ambt mee naar het crematorium. De familie is er zelf verantwoordelijk voor dat in het crematorium de christelijke toekomstverwachting stem en vorm krijgt.

4. Alleen indien de familie er geen mogelijkheid toe ziet om het christelijk geloof tot klinken te brengen, bijvoorbeeld omdat heel de familie onkerkelijk (geworden) is, zal er van de zijde van de kerk medewerking gegeven worden. Op ingetogen wijze zal dan onder leiding van de predikant door schriftlezing, zingen, belijdenis en gebed stem worden gegeven aan het getuigenis van het Evangelie en de christelijke hoop.

5. Ambtsdragers kunnen niet gedwongen worden op enige wijze mee te werken aan (plechtigheden rond) een crematie.

6. Gemeenteleden maken in eigen christelijke verantwoordelijkheid en met honorering van de opstelling van de kerkenraad hun afweging tussen het afwijzen van crematie en het meeleven met de familie, het bewijzen van de laatste eer aan de overledene en het bijdragen aan het christelijk karakter daarvan.